

EKONOMIKOS SKATINIMO IR KORONAVIRUSO (COVID-19) PLITIMO SUKELTŲ PASEKMIŲ MAŽINIMO PRIEMONIŲ PLANO 4 tikslo „Skatinti ekonomiką“ prielaidų analizė: investicijų į ūkio ekonominio efektyvumo koeficientai¹

Santrumpa:

- Į ekonomiką „įliejamos investicijos“ palaiko BVP augimo tempą/lėtina BVP susitraukimą, tačiau neturi aukšto investicijų efektyvumo koeficiento.
- Prognozuota, investicijų efektyvumo koeficientas 2014–2023 m. laikotarpiu bus 1,88, t. y. iki 2023 m. vienas pagal 2014–2020 m. veiksmų programą investuotas euras atneš 1,88 eurų grąžą.
- Pagrindinis impulsas ūkio augimui ES fondų investicijomis 2014-2020 m. daromas per infrastruktūros finansavimą - energijos efektyvumo didinimas ir atsinaujinantys energijos ištekliai.
- Nors investicijų poveikis statybų sektoriui yra trumpalaikis ir panaudojimo efektyvumo koeficientas sieks 1,1, tačiau šių investicijų socialinis poveikis, matuojamas pagal sukurtų darbo vietų skaičių ir darbo užmokesčio augimą, yra ryškus.
- Investicijų poveikis pramonės sektoriaus (be maisto pramonės) kuriamai pridėtinei vertei bus ilgalaikis, daugiausia siejamas su reikšminga įtaka sektoriaus produktyviųjų materialinių investicijų didinimui.
- ES finansavimo laikotarpiu įgyvendinti transporto sektoriaus projektai sukūrė reikšmingą pridėtinę vertę šalies ūkiui: 1 investuotas Eur sukūrė iki 2,5 Eur BPV ilguoju laikotarpiu (2007–2020 m.). Investicijų įgyvendinimo metais dominuoja teigiamas trumpalaikis poveikis, o pasibaigus veiksmų programos įgyvendinimui išlieka ilgalaikis teigiamas poveikis dėl pagerintos infrastruktūros.
- EK ir kitų šalių investicijų į būsto renovaciją studijose pateikiama, kad šių investicijų efektyvumo koeficientas svyruoja nuo 0,88 iki 1,06; taip pat turi poveikį biudžetui per papildomai generuojamas pajamas iš mokesčių dėl padidėjusio ekonominio aktyvumo bei sumažėjusių vyriausybės išlaidų energijos kainų kompensavimui ir nedarbo išmokoms.
- Dėl žmoniškųjų išteklių plėtros priemonių projektų poveikio iki 2020 metų sukurtas papildomas BVP 2,17 karto viršys šių projektų išlaidas, todėl intervencijos ilguoju laikotarpiu teiks realią naudą verslui ir visuomenei.

1. Naudojant investicijų grąžos koeficientą, t.y. lyginant, kiek vienas investuotas euras sukuria papildomo BVP, galima spręsti apie investicijų efektyvumą skirtinguose ūkio sektoriuose (toliau – investicijų efektyvumo koeficientas).

¹ Investicijų į skirtingus ūkio sektorius efektyvumo analizė atlikta pagal ES fondų investicijų poveikio vertinimuose pateiktas išvadas, pateikiant investicijų efektyvumo koeficientus.

Šalies ekonomiką investicijos veikia per **paklausos ir pasiūlos** pusės efektus. Paklausos pusės efektai yra **trumpalaikiai**, daugiausiai susiję su tiesioginiu paramos lėšų „įsiliejimu“ į ekonomiką, ir pasireiškia tik programos (projektų) įgyvendinimo metu. Pasibaigus projektų įgyvendinimui tiesioginis finansinės paramos poveikis ūkiui jaučiamas per sukurtus **pasiūlos pusės** efektus dažniausiai susijusius su pasiekta technologine pažanga ir sustiprintais žmogiškaisiais ištekliais. Atkreiptinas dėmesys, kad, siekiant skatinti ekonomiką ekonominės krizės metu, į ekonomiką „įliejamos investicijos“ palaiko BVP augimo tempą/lėtina BVP susitraukimą, tačiau **neturi aukšto investicijų efektyvumo koeficiento**.

2. Prognozuota, investicijų efektyvumo koeficientas 2014–2023 m. laikotarpiu bus 1,88, t. y. **iki 2023 m. vienas pagal 2014–2020 m. veiksmų programą investuotas euras atneš 1,88 eurų gražą** ir bus aukštesnis lyginant su 2007–2013 m. programiniu laikotarpiu².

3. Pagrindinis impulsas ūkio augimui ES fondų investicijomis 2014–2020 m. daromas per infrastruktūros finansavimą (energijos efektyvumo didinimas ir atsinaujinantys energijos ištekliai (tame tarpe daugiabučių ir viešųjų pastatų renovacija, transportas, aplinkosauga, švietimo ir socialinė infrastruktūra, regioninė plėtra). Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu 54 proc. lėšų nukreipta į bazinės infrastruktūros plėtrą ir į tai, kad įgyvendinant projektus didžioji ES fondų lėšų dalis bus pervesta kitiems ūkio subjektams, kurie vykdys projektų veiklose suplanuotus darbus, tiek prekes ar paslaugas, prognozuojama, kad ne mažiau kaip **50 proc.** visų numatytų lėšų teks statybų sektoriaus įmonėms. Didžiausią **trumpalaikį** ES fondų poveikį patirs statybų sektorius.

4. Poveikis statybų sektoriui³. ES fondų lėšų poveikis statybų sektoriui yra **trumpalaikis**, nes šis sektorius naudą gauna tik projektų įgyvendinimo metu, o dauguma šiame sektoriuje sukurtų darbo vietų – laikinos. Prognozuota, kad iš viso įgyvendinant 2014–2020 m. veiksmų programą statybų įmonės kaip pagrindiniai paslaugų rangovai ES fondų finansuojamuose infrastruktūriniuose projektuose iš ES fondų netiesiogiai gaus beveik 3,9 mlrd. eurų., dėl šių lėšų per 2014–2023 m. statybų sektoriuje bus sukurta beveik 4,5 mlrd. eurų sektoriaus pridėtinės vertės to meto kainomis, o lėšų **panaudojimo efektyvumo koeficientas sieks 1,15**. Pratęsus poveikio vertinimą iki 2030 m., efektyvumo koeficiento įvertis pasieks 1,3. Pasibaigus pagrindinių infrastruktūrinių projektų, finansuojamų ES fondų lėšomis, įgyvendinimui poveikis statybos sektoriaus BPV išnyks. Nors investicijų poveikis statybų sektoriui yra trumpalaikis, o ekonominis efektyvumas – žemas, tačiau šių investicijų socialinis poveikis, matuojamas pagal sukurtų darbo vietų skaičių ir darbo užmokesčio augimą, yra ryškus. Prognozuota, kad didžiausią poveikį užimtumui statybų sektorius pajus 2020–2021 m., kai papildomai bus įdarbinta daugiau nei 16 tūkst. sąlyginių darbuotojų, t. y. apie 15 proc. visų darbo vietų statybų sektoriuje bus finansuojama ES fondų lėšomis. Tuo pačiu laikotarpiu bus juntamas ir stipriausias poveikis darbo užmokesčio išaugimui. Prognozuojama, kad dėl ES fondų

² 2007–2013 m. ES fondų intervencijų Lietuvoje efektyvumo koeficientas, vertinant trumpalaikį poveikį 2007–2015 m. laikotarpiu, buvo 1,38, pratęsus poveikį iki 2020 m. – 1,6. Ankstesnio programinio laikotarpio investicijų poveikį ekonomikai programos įgyvendinimo metu mažino ekonomikos krizė ir menkas paklausos augimas pagrindinėse eksporto rinkose, ypač dėl prekybos su Rusija taikytų apribojimų..

³ 2014–2020 m. ES fondų investicijų poveikio Lietuvos ūkiui ir plėtros prioritetų 2021–2027 m. vertinimas, 2017 m., prognozuota darant prielaidas, kad ekonomika nepatiria šoko.

investicijų vidutinis mėnesio atlyginimas statybų sektoriuje 2020–2021 m., lyginant su hipotetiniu scenarijumi „be investicijų“, bus daugiau nei 90 EUR aukštesnis.

5. Pagrindiniais ilgalaikės naudos gavėjais (matuojant pagal ES fondų investicijų efektyvumo koeficientą) **išliks pramonės ir privačiųjų paslaugų sektoriai**. Šiuose sektoriuose pridėtinės vertės kūrimo, darbo vietų išsaugojimo, investicijų pritraukimo bei prekių ir paslaugų eksporto apimtys augimo nauda pasireikš daugiausia.

Poveikis pramonės sektoriui⁴. ES fondų investicijos šiame sektoriuje yra skirtos produktyvumui didinti, naujoms technologijoms diegti, inovacijoms, eksportui skatinti ir žmogiškiesiems ištekliams gerinti. Todėl ir atliktas ekonometrinis modeliavimas patvirtina, kad investicijų poveikis pramonės sektoriaus (be maisto pramonės) kuriamai pridėtinei vertei bus ilgalaikis, daugiausia siejamas su reikšminga įtaka sektoriaus produktyviųjų materialinių investicijų didinimui. Kiekybinis materialinių investicijų gausinimas trumpuoju ir ilguoju laikotarpiu gali stipriai paspartinti ūkio augimą ir padidinti eksporto galimybes užsienio rinkose. Iki 2023 m. bendra ES fondų investicijų į pramonės sektoriaus plėtrą grąža⁵ (**investicijų efektyvumo koeficientas**) **bus 2,16, o skaičiuojant kartu su prognozuojamais pavélintais multiplikatyviais ir ilgalaikiais poveikiais iki 2030 m. – 2,75**. Kitas reikšmingas ES fondų investicijų pramonės sektoriuje poveikio aspektas yra siejamas su eksporto apimtys augimu, – ekonometrinio modeliavimo rezultatai rodo, kad dėl 2014–2020 m. veiksmų programos įgyvendinimo pramonės įmonių eksportas iki 2023 m. išaugs 2,3 mlrd. eurų, o iki 2030 m. suminis poveikis eksportui pasieks 4,4 mlrd. eurų. Taip pat stebimas teigiamas grynas ES fondų investicijų poveikis užimtumui, kuris labiausiai pasireikš 2020–2022 m., kai šiame sektoriuje dėl ES fondų investicijų bus sukurta daugiau nei 12 tūkst. papildomų sąlyginių darbo vietų. Investicijos paskatins ir darbo užmokesčio augimą pramonės sektoriuje. Prognozuojama, kad šis poveikis bus stipriausias 2021–2023 m. laikotarpiu ir lems vidutiniškai 38 EUR didesnę mėnesio atlyginimą.

6. Investicijų į transportą poveikis⁶. 2007–2013 m. ES finansavimo laikotarpiu įgyvendinti transporto sektoriaus projektai sukūrė reikšmingą pridėtinę vertę šalies ūkiui: **1 investuotas Eur sukūrė 1,86 Eur BPV iki 2013 m.; grąža išaugs iki 2,5 Eur BPV ilguoju laikotarpiu (2007–2020 m.)**. Investicijų įgyvendinimo metais dominuoja teigiamas **trumpalaikis poveikis** (kelius tiesiančios statybos bendrovės gauna pajamas, perka medžiagas, moka darbo užmokestį, samdo subrangovus, todėl didėja tiek statybos sektoriaus ir jį aprūpinančių verslų pridėtinė vertė, tiek apskritai vartojimas), o pasibaigus veiksmų programos įgyvendinimui išlieka **ilgalaikis teigiamas poveikis** dėl pagerintos infrastruktūros (t. y. dėl sumažintų transportavimo sąnaudų padidėja Lietuvos įmonių tarptautinis konkurencingumas ir tuo pačiu produkcijos apimtys). Visuomenei investicijų nauda pirmiausia pasireiškia per didesnę, lyginant su baziniu scenarijumi („be

⁴ Žr. nuorodą nr. 3

⁵ ES fondų investicijų efektyvumo koeficiento skaičiavimuose panaudotos tik ES fondų lėšos, kurios, prognozuojama, bus skirtos pramonės sektoriui kaip finansuojamų projektų vykdytojui (galutiniam naudos gavėjui), t. y. 862,7 mln. EUR per 2014–2023 m. laikotarpį.

⁶ 2007–2013 m. laikotarpio ES struktūrinių fondų poveikio transportui vertinimas,

investicijų“) užimtumą ir darbo užmokestį. Sukurtų rezultatų tęstinumui reikšmingos įtakos gali turėti tokie veiksniai, kaip importo / eksporto rinkų ūkio raida, sąlygos tolimesniems infrastruktūros plėtros etapams, kintančios finansavimo kryptys ir pasikeitusias tarptautinės politikos kryptis, KPPP finansavimas ir skirstymas, kadangi ši programa yra pagrindinis eksploatacinių ir turto priežiūros sąnaudų šaltinis;

7. Investicijų į būsto renovaciją poveikis⁷. iki 2017 m. įgyvendintų daugiabučių namų modernizavimo projektų poveikio per paskolų grąžinimo laikotarpį (iki 2017-2034 m.) sritys:

a) daugiabučių namų modernizavimo projektų poveikis energiniam efektyvumui - nominalus (nediskontuotas) poveikis daugiabučių namų faktinei sutaupyta šilumos energijai 396 mln. EUR);

b) poveikio aplinkos taršai nauda siekia 63 mln. EUR;

c) poveikis užimtumui – 2005–2016 m. buvo sukurta daugiau nei 19 000 papildomų „vienerių metų“⁸ darbo vietų – tai sudaro apie 2 % visų šio laikotarpio statybų sektoriaus darbo vietų.

d) EK⁹ ir kitų salių¹⁰ investicijų į būsto renovaciją studijose pateikiama, kad šių **investicijų efektyvumo koeficientas svyruoja nuo 0,88 iki 1,06**; taip pat turi poveikį biudžetui per papildomai generuojamas pajamas iš mokesčių dėl padidėjusio ekonominio aktyvumo bei sumažėjusių vyriausybės išlaidų energijos kainų kompensavimui ir nedarbo išmokoms.

8. Investicijų į skaitmeninę ekonomiką poveikis. Investicijos į skaitmeninę ekonomiką laikytinos produktivitysiomis investicijomis, todėl jų efektyvumo koeficientas - **2,75**.

Užsienio literatūroje teigiama, kad investicijų į skaitmeninę ekonomiką efektyvumas yra labai aukštas, pvz., 1 į informacines technologijas investuotas JAV doleris 20 dolerių padidina BVP.

9. Investicijų į žmogiškųjų išteklių plėtrą poveikis¹¹. Buvo investuojama į žmogiškojo kapitalo rengimą (mokymą), naudojimą ir veiksmingumo didinimą. Intervencijos sukūrė tiek trumpalaikį tiek ilgalaikį poveikį, nes buvo investuojama tiek į infrastruktūrą, ir į minkštąsias priemones.

Investicijos į žmogiškųjų išteklių plėtrą prisidėjo prie ekonomikos sektorių kuriamos pridėtinės vertės augimo. ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo metu stebimas padidėjusių užsakymų verslui sukeltas einamasis poveikis, kuris labiausiai padidino statybos ir rinkos paslaugų sektorių pridėtinę vertę (žr. aukščiau 4 punktą). Šis einamasis poveikis baigiasi kartu su veikslių programų įgyvendinimu.

Pasibaigus veikslių programų įgyvendinimui, išlieka kuklesnis, tačiau ilgalaikis, dėl investicijų į žmogiškuosius išteklius išaugusio Lietuvos verslo konkurencingumo nulemtas teigiamas poveikis šalies ekonomikoje kuriamos produkcijos apimtims.

⁷ Europos Sąjungos struktūrinių fondų panaudojimo būsto renovacijai vertinimas

⁸ Poveikio vertinime priimama prielaida, kad projektai įgyvendinami per vienerius metus, todėl priemonės poveikis užimtumui parodo „vienerių metų“ darbo vietas, t. y. kiek papildomų darbo vietų buvo sukurta projekto įgyvendinimo metais.

⁹ Boosting Building Renovation: What Potential and Value for Europe?

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/587326/IPOL_STU\(2016\)587326_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/587326/IPOL_STU(2016)587326_EN.pdf)

¹⁰ <https://www.copenhageneconomics.com/dyn/resources/Publication/publicationPDF/8/198/0/Multiple%20benefits%20of%20EE%20renovations%20in%20buildings%20-%20Full%20report%20and%20appendix.pdf>

¹¹ ES struktūrinės paramos poveikio žmogiškųjų išteklių plėtrai vertinimas, 2015 m.

Prognozuojama, kad dėl padidėjusio fizinės infrastruktūros, žmogiškųjų išteklių ir MTEP bazės lygio investicijų poveikis BVP išliks ir pasibaigus veiksnių programų įgyvendinimui. **Dėl žmogiškųjų išteklių plėtros priemonių projektų poveikio iki 2020 metų sukurtas papildomas BVP 2,17 karto viršys šių projektų išlaidas, todėl intervencijos ilguoju laikotarpiu teiks realią naudą verslui ir visuomenei.**